

Богатир

Лариса Письменна

— Татку, скажи мені, а що в світі Найдорожче? — запитав якимось Василько-стрибунець у батька.

— Найдорожче? Гм... А чому ти питаєш про це, сину?

— Бо ми сьогодні посперечались. Івасик кричить — велетенський лайнер, Сергійко — ні, космічний корабель...

— А ти що сказав?

— А я не сказав нічого, бо не знав. А ти, татку, знаєш?

— Знаю, сину. — Татко пригорнув до себе Василька. — Найдорожча на світі — Батьківщина. Її не можна ні купити, ні продати, бо ціна їй — наше життя. Зрозумів?

— Н — не зовсім, — признався Василько.

— Ну дарма, підростеш — зрозумієш. А станеш дорослий — тобі її захищати.

— Як мій дідусь? — пита Василько.

Дідуся свого він ніколи не бачив, тільки на фотокартці — у касці з автоматом. І ще Василько знає, що загинув дідусь на війні.

— Коли треба буде — як твій дідусь.

— Я захищатиму Батьківщину! Ото б тільки швидше мені стати дорослим.

Міцно запам'ятав Василько батькові слова. Життя його було радісне та щасливе, одно смутило: надто повільно росте. А йому ж так хотілося швидше стати дорослим.

Якимось уночі почув Василько: стукнуло тихенько у вікно. Визирнув — нікого немає. А стукає знову. Вибіг з дому... Ой, хто ж це?!

Стоїть перед ним ставний високий юнак, виграє проти місяця його крицева зброя. А сам пильно на Василька дивиться.

— Хто ти? — дивується хлоп'як.

— Я — Богатир нашої рідної країни. Почув про твої думки-бажання і завернув до тебе. Хочеш мені допомогти?

— Хочу!

— Тоді їдьмо зі мною.

— Куди? — питає Василько, а сам все дивиться на Богатиря, надивитись не може.

— Навперейми розбійникові Крижаному Серцю.

— Ой, а хто він? Я про такого зроду не чув...

— Ну то слухай.

Далеко-далеко, за морями-океанами живе той розбійник. Замість серця в грудях крижину носить. Багато слуг у лиходія. Заковані важкими ланцюгами, день і ніч працюють на нього. Підлесливих, що вміють догоджати, він нагороджує: ставить їх наглядачами над іншими слугами.

Багатий Крижане Серце. Та що довше живе він на світі, то зажерливіший стає. Тепер заманулося йому загарбати весь білий світ.

Понад усе заманулося захопити одну нашу дружню, вільну Країну. Але в чесному двобої подолати її несила, то й пустився Крижане Серце на хитрощі: поневолити її або знищити.

— Ого! — скрикнув Василько. — Нехай тільки спробує!

Богатир посміхнувся.

— Не так воно просто, друже. Дізнався я, що Крижане Серце сів на корабель і поплив до тієї Країни. Швидше вітру пливе його корабель, та ще швидше линуть чутки.

Неспроста пливе до нас гість, задумав він недобре діло.

Стало страшно Василькові, але виду не показує, тільки кулаки стиснув:

— То що ж робити?

— Завтра надвечір підпливатиме Крижане Серце до тих берегів. На той час я мушу там бути, заступити лиходієві дорогу. Хитрий і підступний то ворог, буде з ним смертний бій.

— Я допоможу тобі, — обіцяє Василько. — Не дивися, що я ще малий.

— Оце ж я по тебе й приїхав.

Голосно свиснув Богатир, і вмить опинився перед ними кінь-красень.

— Ох і кінь! Не кінь, а сокіл! — замилювався Василько.

— Вгадав, хлопче, Соколом коня звати. Ну — в дорогу!

Посадив на коня Василька, сам скочив — і вихором звився в повітря богатирський кінь.

Всю ніч вони мчали. Ось уже й місяць зблід, спалахнуло небо світанком. На лісовій галявині розсідлав Богатир коня, пустив пастися.

Пішов узліссям і Василько — розім'ятися трохи. Бачить, у траві щось яскравіє у червоній шапці — на гриба-мухомора схоже, тільки менше.

Узяв Василько те, в червоній шапці, хвалиться:

— Глянь, яке гарне! Що воно таке, мухоморчик?

Богатир глянув уважно:

— Нащо всяку погань збираєш? Викинь!

А Василькові шкода: такий яскравий, мов жар горить. Та й поклав тихенько мухомора в кишеню: ще хоч раз помилується, а тоді вже викине.

Далі помчали соки назустріч лихому та підступному гостеві — розбійникові Крижаному Серцю. Аж тут заворушився у Васильковій кишені отруйний гриб-мухомор. Ожив. Вигострився нюхотливий носик, проросла цапина борідка, злісно блиснули мишачі оченята, зігнулась горбом спина. І перетворився гриб на зморщеного огидного карлика. Тільки й краси, що лишилася на голові яскрава шапка мухомора.

Карлик Мухомор єхидно захихотів, потер одну об другу липкі долоньки й почав діловито копирсатися на дні Василькової кишені. Знайшов там цвяшок (а в якого хлоп'яти не буває в кишені цвяшків?), прокрутив ним дірочку і крізь неї злодійкуватим оком підглядати став.

А мимо ліси проносяться, виграють сріблом ріки повноводі, на неозорих ланах люди працюють... Заводи-велетні схожі на палаці, їх оточили квітучі сади... А кінь Сокіл лине

понад містами та селами, мов той бистрокрилий птах, і для людей він — невидимий.

Сонце пече, спека зморює.

Край безлюдного шляху стоїть розлога верба, з-під неї б'є джерело. Богатир удруге спинив коня — напитися води. Далі розстелив у холодку вишивану скатертину, виклав на неї подорожні харчі, нагодував Василька, попоїв і сам.

— А наברי-но, хлопче, води з джерела, — простягнув Василькові срібну баклажку.

Підставив Василько баклажку під прозорий струмінь, а тим часом карлик Мухомор непомітно з кишені вислизнув. А саме пролітав мимо них чорний ворон, і на одну-єдину мить одірвав од баклажки Василько погляд, глянув на ворона. І тут вкинув карлик Мухомор до баклажки якусь сіру зернину.

Закрутив покришечку на баклажці Василько, тут карлик Мухомор знову гулькнув йому в кишеню.

Помчали далі. Схотілося пити Богатиреві. Узяв він срібну баклажку, надпив води, скривився.

— Якась недобра вода. Від спеки, чи що, зіпсувалася? — І вилив воду на шлях.

Як побачив те карлик Мухомор з дірочки в кишені, роззлостився. Схопив той цвяшок, що у Васильковій кишені лежав, і щосили штрикнув ним хлопця в бік.

Василько з несподіваного болю шкереберть з коня покотився. Хоч і забився дуже, та лишився цілий. Підвівся, струсив пилюку і бачить, що Богатир зупинив Сокола й до нього поспішає. Та тільки наблизився — похитнувся і впав ниць.

Подумав Василько, що Богатир спіткнувся, підбіг, а той лежить і не дише.

Заплакав Василько: "Що скоїлося з тобою? Не вмирай, нам же треба поспішати!.."

Ліг тоді кінь Сокіл на дорогу, притулився спиною до Богатиря і заговорив людським голосом:

— Прив'яжи, хлопче, мого хазяїна міцніше поясом до сідла.

Прив'язав Василько Богатиря до сідла поясом. Підвівся Сокіл, поніс обережно на собі хазяїна до ріки. Там опутився на коліна, а Василько обмив лице й руки, скропив Богатиря річковою водою.

Не допомогла вода, не оживає Богатир.

Ще дужче заплакав Василько: "Що ж робити? Чим горю зарадити?"

І чує він: загула земля глухим голосом, із глибини своєї мовить:

— Притули Богатиря грудьми до мене.

Кинувся Василько до Богатиря — де й сила та взялася! Повернув його обличчям униз, грудьми до землі. А як торкнувся Богатир до рідної землі — глибоко зітхнув і питає, дивуючись:

— Де це ми? Що зі мною сталося?

Василько розповів. Задумався Богатир.

— А пригадай-но, Васильку, чи не відходив ти від баклажки, як набирав з джерела воду? Щось не сподобалася мені та вода.

— Ні, — каже Василько, — не відходив нікуди...

І пригадав раптом, що оглянувся на ворона. Признався. Спохмурнів Богатир.

— Хтось лихий за нами стежить. Треба бути обережними.

А поки лежав Богатир без тям поряд з конем, поки клопотався Василько біля нього, карлик Мухомор знову з кишені вислизнув. Знайшов річкову черепашку з гострими краями та й засунув її коневі під сідло. Та й знову причаївся у кишені.

Поглянув Богатир на сонце, стривожився.

— Поспішати треба, щоб не спізнитись. Ну, Соколе, золотий мій коню, виручай!

Здригнувся, рвонувся вбік Сокіл, коли скочив на нього Богатир із хлопцем. Потекла з-під сидла цівка крові: то врізалася в спину гостра черепашка. Та витерпів вірний кінь, закусив вудила і ще швидше помчався вперед. Нічого вже не міг Василько роздивитись, тільки в очах замелькало. А по курному шляху червоним намистом падали краплі живої, теплої крові. Надвечір Богатир уперед показав:

— Бачиш, Васильку, гори? Проїдемо їх, до моря спустимось. Кінчається наша дорога.

Під високою скелею зненацька спіткнувся Сокіл, завмер на місці: під копитом лежало молоде жовтороте орлятко — видно, з гнізда випало. Зіскочив Василько з коня, до орлятка кинувся, вихопив з-під копита.

— Живе! Живе орлятко! — зрадів хлоп'як. — Лише одне крильце трохи прим'яте. — І подав його Богатиреві.

Сховав Богатир орля за пазуху, далі помчали.

Пішов шлях донизу. Засиніло море.

Оглянув бистрим оком Богатир морське узбережжя. Тиша і спокій над морем, тільки мають білими крилами чайки та плюскоче хвиля об камінь.

— Отут нам стояти. До цього берега має пристати розбійник Крижане Серце. Прислухайся і придивляйся.

Розсідлав Богатир стомленого коня і лише тепер помітив, як запеклася кров на його спині. Зірвав сідло та й охнув: кривава рана зяяла під сідлом: глибоко вп'ялася гостра річкова черепашка.

— Коню мій вірний, чому не сказав про біду, нащо муку таку терпів?

— Не турбуйся про мене, хазяїне, не було часу зупинятися. Промий мою рану та відпусти поки на волю.

Промив Богатир коневі рану морською водою, відпустив на волю. А черепашку Василькові показав:

— Хто ж це таке міг зробити?

Кліпає очима Василько. Багато таких черепашок понад річкою було, а як одна з них під сідло коневі потрапила — не може збагнути.

— Недаремно це, — насупився Богатир. — Вдруге нам хтось чинить зло. Та не вдалося і цього разу нас зупинити: витерпів Сокіл.

Напнув Богатир на високому морському березі намет. Та й сіли вони з Васильком біля намету чатувати.

Зашуміли над ними дужі крила, й опутився на скелю орел.

— Шукаю я скрізь своє орлятко, — проклекотів він. — Чи, бува, не бачили в дорозі?

У відповідь Богатир дістав з-за пазухи орля.

— На все життя я вам тепер вдячний! — зрадів орел. — Наказуйте, що вам треба? Виконаю все.

— Пролети, орле, понад морем, поглянь — чи не пливе чужий корабель до нашого берега. — Та й підкинув орлятку угору.

Підхопив орел своє дитя, до гнізда одніс, а сам полинув над морем. Довго літав — сонце вже до моря схилилося, коли орел назад повернувся.

— Не бачив я ніде чужого корабля, хоча й далеко літав. Лише якийсь недолугий човник пливе сюди, а в ньому — старенький рибалка.

— Спасибі, орле.

І справді — підплив до берега старенький човник, а на ньому — сивий дідусь, обшарпаний і жалюгідний.

Богатир допоміг старому вийти з човна. Важко дихав дідусь, ледве йшов, від безсилля хитався. Увів до намету його Богатир, посадив. З жалем дивився на бідолаху Василько, дивуючись — звідки такий?

Розіслав Богатир свою скатертину-вишиванку, став пригощати гостя. Дідок пожадливо накинувся на їжу, з'їв усе, що перед ним поставили. Аж тоді запитав його Богатир:

— Звідкіля ви, дідусю?

— Здалеку, синку, ох, здалеку. Рибалив та й заблудився, а морські хвилі й прибили човна до вашого берега. А ви ж то, діточки, когось дожидаєтеся на цьому березі, чи як?

Богатир промовчав.

— Чи, бува, не заморських гостей виглядаєте? — посміхнувся старий. — Якщо так, то марно чекаєте; чув я, що розбився об скелю чужоземний корабель, пішов на дно й потопились усі.

Не витерпів Василько, закричав:

— От і добре! Туди їм і дорога!

Та Богатир на це знову промовчав.

— Бач, який ти недобрий, хлопчику, — дорікнув дідок. — Люди загинули, а тобі й не шкода.

— Бо на тому кораблі їхав...

— Хто? — питає дідусь. — Про кого ти кажеш?

— Про розбійника Крижане Серце! Він же, дідусю, їхав сюди, аби заподіяти лихо! Ото ми й чекаємо, щоб перейняти його.

— Хто тобі розказав цю казку, дитино? Немає на світі такого розбійника, а якби й був — не відважився б сам сюди їхати. Охо-хо, бачу — молоді ви ще, нерозумні...

І знову промовчав Богатир, а Василько йому тихенько шепоче:

— Чуєш, потонув розбійник Крижане Серце, боятися нам нічого.

— Спати пора, — відказав Богатир. Постелив старому постіль у наметі, той ліг і заснув. Василько й собі в куточку примостився — спати страх як хочеться. А Богатир при вході в намет сів і задумався.

У Василька в кишені щось зашурпалося. Прокинувся він, а з кишені — шурх! Саме тут місяць до намету зазирнув, дідуса освітив. Глянув на нього Василько і скам'янів од жаху...

Ні, ні, то вже не лагідний сивий дідусь, а страшна потвора. На жовтім, як у мерця, обличчі дико горять ненажерливі очі, злість скривила синього рота, з-під запінених губ звірячі ікла стирчать. А біля нього метушиться бридкий карлик у ковпаку червоному, як у мухомора.

Крижане Серце! Це він, тут, біля них! А карлик...

Василько схопився за кишеню; зник гриб-мухомор, знічев'я з узлісся прихоплений.

— Я ж наказував тобі затримати Богатиря по дорозі! — люто сичить Крижане Серце до карлика. — Чого ж ти, виродку, допустив їх сюди?

— Я робив усе, що міг, — хлипає карлик. — Не карайте мене, я вам ще знадоблюся.

Чує і бачить усе це Василько і тихенько до Богатиря підкрадається. А той, зморений далекою дорогою, саме заснув. Ухопив малий Богатиря за плече і струсонув щосили:

— Прокинься! В наметі у нас Крижане Серце.

Миттю схопився на ноги Богатир. А тут уже

лиходій Крижане Серце підповзає, до Богатиря тягнеться огидними кощавими руками.

Обхопив Богатир розбійника, заломив йому за спину заGREбушії руки й повалив на землю. Аж тут підскачив карлик Мухомор і глибоко вп'явся дрібними гострими зубами в Богатиреву руку, аж кров бризнула. Здригнулася Богатирева рука, і в ту ж мить вирвався Крижане Серце й кинувся тікати. Тупнув ногою Богатир — од карлика Мухомора саме мокре місце лишилося і погнався за розбійником. І Василько з намету вискочив. Свиснув Богатир, враз примчав вірний Сокіл. Підхопив Богатир Василька, скочив на коня й — навздогін за Крижаним Серцем. А того вже ніде й не видно.

...Розбійник Крижане Серце нічним злодієм крадеться по чужій йому землі, за горами від Богатиря ховається. Видряпався на найвищу верхівку гори, озирнувся на всі боки.

Осяяна повним місяцем, лежить перед ним квітуча країна. Лиходієві аж дух перехопило, аж затрусився всім своїм потворним тілом, заклацав жовтими іклами.

— Хороша ти, вільна Країно, правду про тебе говорили. Коли приберу тебе до рук, збільшаться мої багатства безмежно! А Богатиря твого навіки закую в найважчі залізні ланцюги, кину до своїх ніг! Нехай же милується тоді сонцем у моїх підземеллях, витрачає свою силу, працюючи на мене, господаря свого — Крижане Серце!

Ще раз озирнувся лиходій навколо себе, мов пес той, що винюхує здобич.

— О-о, які ж бо скарби незліченні лежать у землі оцій — уві сні таких не бачив! Моєю повинна стати ця земля!

Раптом угледів Крижане Серце: мчить просто до нього на своєму баскому коні Богатир із Васильком. Миттю обернувся на пацюка, шугнув у вузький підземний хід, та від Богатиревого ока не сховався. Відпустили коня Сокола, а самі — під землю мерщій, услід за пацюком. Вузьким підземним ходом ледве протиснулися до підземної печери.

Протікала печерою підземна річка. Запитав у неї Богатир:

— Чи не бачила ти, річенько, нашого ворога лютого на ім'я Крижане Серце?

Задзюрчала у відповідь річка:

— Знаю, за ким ви женетесь, про це навкруги вже вся земля гуде. Мимо мене проходив розбійник, хотів напиться — краплі води не дала. Сів Крижане Серце на камінь спочити, все каміння навколо на порох розсипалося. Розлютувався він і на поверхню виповз. Немає його вже під землею. Та знайте — він тепер на пацюка обернувся.

— Спасибі тобі, річенько! Не втече лютий ворог від нас! Допоможи нам тепер на поверхню вийти, — попрохав Богатир.

Зашуміла, розлилася ширше підземна річка, підхопила Богатиря з хлоп'ям, винесла їх на поверхню. Ступив Богатир з Васильком на зелене узгір'я, а річка розсипалася з гори дзвінким водоспадом.

Налетів ранковий вітерець — мокру одержу висушив. А сонце молодим промінням зігріло. Зашуміли над ними дужі крила, чують — то орел клекоче:

— Доброго ранку! Може, допомогти чим?

— Ой, допоможи нам, орле! Пошукай пацюка голохвостого і злови його, — закричав Василько.

— Діло надумав, хлопче, — похвалив Богатир Василька. — Саме орел нам і зможе допомогти. Шукай пацюка, орле.

Закружляв орел понад берегом, облетів гори, знову повернувся. І раптом каменем упав на землю. Глядь... А в пазурах пацюка тримає.

— Цього вам потрібно?

— Шпурляй його сюди, зараз побачимо, — відгукнувся Богатир.

Орел і кинув пацюка на землю. У ту ж саму мить перед Богатирем постав той, кого шукали: огидний розбійник Крижане Серце. Простяг пазурясту руку до орла, той з жахом геть одлетів.

— Ну що, втік? — глузливо питає Богатир. — Від мене тобі не втекти!

— То випусти краще мене по-доброму, бо...

— По-доброму, кажеш? Це тебе, лиходія, по-доброму? Ти краще навколо поглянь, прислухайся! Нема вже куди тобі втікати.

Озирнувся навколо Крижане Серце, бачить — спалахнув весь обрій червоними загравами... Чує — грім заgrimів, усе гучніше, все ближче... Зацькованим звіром затремтів Крижане Серце.

— То не самому ж мені пропадати! Нехай гине весь світ! — І підняв над головою якусь чорну кулю.

Вперше побачив Василько, як зблід Богатир. Миттю вихопив меч а кинувся на Крижане Серце. Відтяв кощаву руку разом з кулею.

— Розступися, земле! Розступися до самих глибин! — гукнув Богатир. — Розступися, поки не пізно!

Розступилася земля біля ніг Богатиря з Васильком і поглинула порубаного лиходія

разом з його чорною кулею. Здригнулися гори, над морем знялася висока хвиля...

А Василька підхопив могутній вихор і, закружлявши, поніс хтозна-куди. Отямився він уже в своєму рідному домі. А Богатир де?

— Де ти, Богатирю? Чи живий? — щосили закричав Василько. — Чи чуєш мене? Озовися!

— Чую! — багатоголосою луною прокотився голос Богатиря. — Живий! Я ж бо невмирущий!..

— Ти чого кричиш, синку? Що з тобою?

Над дитячим ліжком схилилися мама з татком.

А у вікно зазирнуло вранішнє сонце. І Василько побачив, як воно йому весело підморгнуло.